

اهداف آموزشی

- امید است خوانندگان محترم پس از مطالعه:
- ◀ ناباروری را تعریف کنند.
- ◀ علل ناباروری در مردان و زنان را بیان کنند.
- ◀ عوامل مستعد کننده ناباروری را توضیح دهند.

ناباروری و عوامل مستعدکننده آن

مقدمه

ناباروری یکی از مشکلات شایع جوامع بشری است. توانایی داشتن فرزند و موفقیت در تولید مثل، آغاز تولدی دوباره برای زوجها است و در مقابل آن ناباروری به عنوان پدیده‌ای گاه قابل درمان و گاه غیرقابل درمان، پیامدهای متعددی را ناخواسته پیش روی زوجها قرار خواهد داد. ناباروری یکی از مشکلات پزشکی در دنیای امروزی و از دلایل طلاق به شمار می‌رود. در ایران با توجه به سیاست‌های کلی جمعیت و فرمایشات رهبر معظم انقلاب مبنی بر افزایش جمعیت و نرخ باروری، لزوم شناسایی عوامل مستعدکننده ناباروری، از سوی ارایه دهندگان خدمات سلامت ضروری است.

ناباروری در ۱۰ تا ۱۵ درصد از زوجها دیده می‌شود. علل ناباروری می‌تواند مربوط به زن یا مرد یا هر دو باشد. حدود ۴۰ درصد از مشکلات ناباروری مربوط به مردان، ۴۰ درصد مربوط به زنان

ترتیب نویسندگان از راست به چپ

◀ **مریم السادات هاشمی پور**
کارشناس مسؤول آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی ایران

◀ **رؤیا منتظری**
مدیر مرکز آموزش بهورزی تنکابن
دانشگاه علوم پزشکی مازندران

◀ **فاطمه مهرگان**
مری مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی مازندران

و حدود ۱۰ درصد مربوط به هر دو است. در حدود ۱۰ درصد از زوج‌ها نیز عامل ناباروری مشخص نیست. به عبارت دیگر در این زوج‌ها هر دو نفر با توجه به انجام آزمایش‌های موجود مشکلی ندارند ولی به علل نامشخصی بچه‌دار نمی‌شوند. طی دو دهه اخیر گام‌های بلندی در رابطه با تشخیص و درمان ناباروری برداشته شده است و حدود ۶۵ درصد از زوج‌های نابارور با استفاده از روش‌های موجود صاحب فرزند شده‌اند.

تعریف ناباروری: باردار نشدن تا یک سال، با وجود استفاده نکردن از روش‌های پیشگیری از بارداری همراه با داشتن تماس جنسی منظم برای باردار شدن را می‌گویند که به دودسته اولیه و ثانویه تقسیم می‌شود.

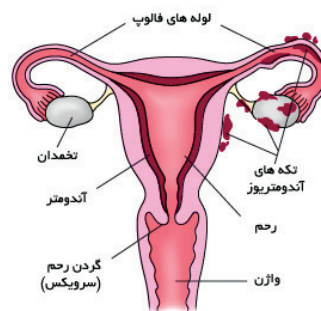
ناباروری اولیه: هنگامی که زوج‌ها پس از ازدواج تجربه بارداری و زایمان را نداشته باشند و فرزندی ندارند.

ناباروری ثانویه: هنگامی که زوج‌ها قبلاً تجربه بارداری و زایمان را داشته‌اند و فرزند نیز دارند، و در حال حاضر با وجود تمایل به فرزندآوری با مشکل ناباروری رو به رو هستند.

علل ناباروری در زنان

◀ **اختلال در تخمک‌گذاری:** اختلال در تخمک‌گذاری، علت عمده ناباروری در زنان است. به طوری که ۳۹ درصد علل ناباروری زنان مربوط به این مسأله است. بدون عمل تخمک‌گذاری لقاح انجام نمی‌شود و بنابراین زن باردار نمی‌شود. بعضی از زن‌ها ممکن است تخمک‌گذاری نکنند یا به طور نامنظم و کم تخمک‌گذاری کنند.

◀ **اختلال در لوله‌های رحمی:** در بعضی زنان، لوله‌های رحمی به طور کامل یا ناقص بسته است. در نتیجه اسپرم به تخمک نمی‌رسد. بسته بودن لوله‌های رحمی می‌تواند به دلیل عفونت، آندومتریوز یا چسبندگی‌های پس از عمل جراحی باشد. هم‌چنین ممکن است این لوله‌ها پس از یک حاملگی خارج رحمی بسته شوند. به طور کلی ۳۰ درصد علل ناباروری زن‌ها مربوط به اختلال در لوله‌های رحمی است.

◀ **آندومتریوز:** آندومتریوز، حالتی است که در آن سنگفرش رحم (آندومتر) رشد می‌کند و از رحم هم فراتر می‌رود و لوله‌های رحمی را نیز می‌پوشاند و حتی آن‌ها را می‌بندد و در عمل تخمک‌گذاری اختلال به وجود می‌آورد. آندومتریوز علت ۱۳ درصد موارد ناباروری است و حدود ۷۰ درصد زنان دارای آندومتریوز، نابارور هستند.

◀ **اختلال در گردن رحم یا رحم:** ناهنجاری‌های گردن رحم می‌تواند سبب ناباروری شود که از آن جمله می‌توان به مشکلات مربوط به ساختمان بدن، عفونت‌های گردن رحم یا کیفیت نامناسب ترشحات رحم اشاره کرد. از طرفی تومورهای بدخیم رحم یا بعضی زخم‌های موجود در دیواره رحم عامل ناباروری است.

◀ **مشکلات دستگاه ایمنی بدن:** مشکلات مربوط به دستگاه ایمنی بدن و عوامل ایمنولوژیک نقش مهمی در ایجاد ناباروری دارند. تشخیص و درمان این‌گونه بیماران مشکل است. در بعضی خانم‌ها، علیه اسپرم مرد ماده ای به نام آنتی‌بادی ترشح می‌شود که اسپرم‌ها را از بین می‌برد یا آن‌ها را غیرفعال می‌کند و حتی سبب سقط خود به خود در بعضی از آبستنی‌ها می‌شود.

علل ناباروری در مردان

◀ **اختلال‌های مربوط به اسپرم:** به طور طبیعی، در بیضه مرد اسپرم تولید می‌شود و به هنگام انزال از وی خارج می‌شود. اگر موارد زیر وجود داشته باشد، شانس لقاح کم شده و مرد نابارور محسوب می‌شود: تعداد کم اسپرم، بلوغ ناکامل اسپرم، شکل غیرطبیعی اسپرم، ناتوانی حرکت مناسب اسپرم.

عواملی که بر تعداد، شکل، بلوغ و حرکت اسپرم تأثیر منفی دارند عبارتند از: بیماری‌های عفونی مثل اوریون، اختلال‌های هورمونی و مشکلات مربوط به دستگاه ایمنی بدن

◀ **ناهنجاری‌های مربوط به ساختمان بدن:** بعضی عوامل

نظیر بسته بودن لوله‌های خروج اسپرم (دفران، اپیدیدیم) سبب ناباروری در مردان می‌شود. بسته شدن لوله‌های خروج اسپرم می‌تواند به علل مادرزادی، نقص ژنتیکی، عفونت‌ها یا التهاب‌های دستگاه ادراری و تناسلی باشد.

◀ **عوامل دیگر:** عوامل دیگری نظیر ناتوانی جنسی یا انزال زودرس نیز می‌تواند عامل ناباروری در مردان باشد. دلایلی که باعث ایجاد اشکال در هر یک از مراحل بالا می‌شود شامل: وارپکوسل، عفونت، مشکل انزال برگشت‌کننده، آنتی‌بیوتیک‌هایی که به اسپرم حمله می‌کنند، تومورهای سرطانی، بیضه‌های نزول نکرده، اختلال‌های هورمونی، نقص مجرای اسپرم، نقص کروموزوم، مشکل در رابطه جنسی همچون اختلال نعوظ و انزال زودرس، بعضی از انواع داروها مانند استفاده از داروهای تستوسترون دار، داروهای درمان سرطان (شیمی‌درمانی)، بعضی از داروهای ضدقارچی خاص و بعضی دیگر از انواع داروها می‌توانند باعث ناباروری شوند. همچنین عوامل محیطی تأثیرگذار، موادشیمیایی صنعتی، آلوده شدن به فلزات سنگین همچون سرب، اشعه ایکس، گرم شدن بیضه‌ها مانند گذاشتن لپ تاپ روی پا، نشستن طولانی‌مدت، لباس‌های تنگ در مدت‌های طولانی می‌توانند خطر ابتلا به ناباروری را افزایش دهند.

◀ **عوامل مربوط به سبک زندگی:** مانند استفاده از مواد مخدر و داروهای غیرمجاز، مصرف مشروبات الکلی، استعمال دخانیات، مشکلات و فشارهای روحی، اضافه وزن، چاقی و دوچرخه سواری طولانی مدت

◀ **علل ناباروری ژنتیکی:** علل ناباروری اعم از مشکلات هورمونی و چاقی تا غیرطبیعی بودن سلول‌های جنسی (تخمک و اسپرم) همگی می‌تواند به نوعی تحت تأثیر عوامل ژنتیکی باشد. برای مثال استعداد چاقی، ابتلا به عفونت و حتی لزوم انجام یک جراحی که به ناباروری می‌انجامد، همگی هر چند کوچک می‌توانند به عوامل ژنتیکی مربوط باشند.

نتیجه‌گیری

باتوجه به اینکه ناباروری یکی از مهم‌ترین، بحران‌های دوران زندگی است که منجر به بروز مشکلات روانی و سبب تجربه‌های استرس‌زا برای زوج‌ها می‌شود، بررسی اساسی برای زوج‌های نابارور را باید یک سال پس از قطع روش‌های جلوگیری آغاز کرد و با مشاوره درست و راهنمایی زوج‌ها به کلینیک‌های نازایی گامی مؤثر در جهت درمان ناباروری

این زوج‌ها برداشت.

هم چنین با رعایت برخی نکات و آرایه برخی آموزش‌ها می‌توان از ناباروری به‌ویژه ناباروری ثانویه جلوگیری کرد؛ لذا پرداختن به این موضوع از برنامه‌های باروری سالم می‌تواند نقش زیادی در بحث سلامت جمعیت داشته باشد.

منابع

۱. سایت اینترنتی پژوهشگاه رویان
www.royaninstitute.org و <http://rastineh.ir>
۲. بیماری‌های زنان و مامایی دنفورت ترجمه و تلخیص دکتر سید جمال موسوی سال چاپ ۱۳۸۷
۳. مقاله سیمای اپیدمیولوژی ناباروری در ایلام، نشریه زنان و مامایی اردیبهشت ۹۳
۴. ابلاغیه سیاست‌های کلی جمعیت کشور (مقام معظم رهبری)